
Цивільне право і цивільний процес; трудове право; сімейне право; міжнародне приватне право

УДК 347.952:343.272

DOI 10.33244/2617-4154.2(23).2026.228-237

Н. В. Лаговська,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та процесу,
Державний податковий університет*

N. V. Lagovska,

*Candidate of Law, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Civil Law and Procedure,
State Tax University
email: nvlagovska@i.ua*

ORCID 0000-0002-1732-2351;

Е. М. Безула,

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Державний податковий університет*

E. M. Bezula,

*student of the first (bachelor's) level of higher education,
State Tax University
email: evelinkasofia2007@gmail.com*

ORCID 0009-0007-7772-5666;

О. О. Левченко,

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Державний податковий університет*

O. O. Levchenko,

*student of the first (bachelor's) level of higher education,
State Tax University
email: levcenkosasa736@gmail.com*

ORCID 0009-0003-1416-273X

САНКЦІЙНА КОНФІСКАЦІЯ АКТИВІВ БЕЗ ОБВИНУВАЧУВАЛЬНОГО ВИРОКУ: ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЧИ КВАЗІКРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ?

Ця робота ліцензується відповідно до [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

© Лаговська Н. В., Безула Е. М., Левченко О. О., 2026

CONFISCATION OF ASSETS WITHOUT CONVICTION: CIVIL MECHANISM OR QUASI-CRIMINAL LIABILITY?

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціально-юридичні методи: діалектичний, формально-юридичний, системно-структурний, порівняльно-правовий, а також метод аналізу практики Європейського суду з прав людини. Застосування цих методів дало змогу дослідити правову природу санкційної конфіскації, виявити її змістовні ознаки та співвіднести з міжнародними стандартами прав людини.

Встановлено, що санкційна конфіскація активів без обвинувального вироку є новітнім правовим інститутом, який формується на перетині публічного та приватного права й має змішану природу, реалізується поза межами кримінального провадження, однак за своїми наслідками наближається до кримінально-правових санкцій, що дає змогу кваліфікувати її як квазікримінальний захід. Доведено, що застосування цього інституту супроводжується ризиками порушення конституційних гарантій права власності та презумпції невинуватості, а також стандартів ЄСПЛ щодо справедливого судового розгляду. Проаналізовано практику Вищого антикорупційного суду та окремі міжнародні кейси, що підтверджують тенденцію до розширеного застосування санкційних механізмів у відповідь на загрози національній безпеці. Виявлено проблеми доказування та різницю між кримінальним стандартом «поза розумним сумнівом» і цивільним стандартом «балансу ймовірностей», що впливає на рівень гарантій захисту прав осіб.

Обґрунтовано, що санкційна конфіскація не може бути віднесена виключно до кримінального або цивільного права, оскільки поєднує елементи обох галузей і функціонує як інститут *sui generis*. Її застосування потребує підвищених процесуальних гарантій, чіткого судового контролю та гармонізації із практикою ЄСПЛ. Запропоновано напрями вдосконалення правового регулювання, зокрема уточнення правової природи інституту, запровадження посиленого стандарту доказування, уніфікацію судової практики та забезпечення прозорості використання конфіскованих активів. Реалізація цих заходів дасть змогу забезпечити баланс між інтересами національної безпеки та захистом фундаментальних прав людини.

Ключові слова: санкційна конфіскація, активи, санкційна політика, право власності, цивільно-правовий механізм, національна безпека.

The methodological basis of the research includes general scientific and special legal methods: dialectical, formal-legal, systemic-structural, comparative-legal, as well as the method of analyzing the case-law of the European Court of Human Rights. The application of these methods made it possible to examine the legal nature of sanction-based confiscation, identify its substantive features, and correlate them with international human rights standards.

The article establishes that sanction-based confiscation of assets without a conviction is a newly emerging legal institution formed at the intersection of public and private law and

characterized by a mixed nature. It is implemented outside criminal proceedings; however, in terms of its consequences, it approaches criminal sanctions, which allows it to be classified as a quasi-criminal measure. It is proven that the application of this institution entails risks of violating constitutional guarantees of property rights and the presumption of innocence, as well as the standards of the European Court of Human Rights regarding fair trial guarantees. The practice of the High Anti-Corruption Court and selected international cases are analyzed, confirming a trend toward the expanded use of sanction mechanisms in response to threats to national security. Issues of evidentiary standards are identified, particularly the difference between the criminal standard of "beyond reasonable doubt" and the civil standard of "balance of probabilities," which affects the level of procedural safeguards for individuals' rights.

It is substantiated that sanction-based confiscation cannot be attributed exclusively to either criminal or civil law, as it combines elements of both branches and functions as a sui generis institution. Its application requires enhanced procedural safeguards, clear judicial control, and harmonization with the case-law of the European Court of Human Rights. Directions for improving legal regulation are proposed, including clarification of the legal nature of the institution, introduction of a heightened standard of proof, unification of judicial practice, and ensuring transparency in the use of confiscated assets. The implementation of these measures will ensure a balance between national security interests and the protection of fundamental human rights.

Key words: *sanction-based confiscation, assets, sanctions policy, property rights, civil-law mechanism, national security.*

Постановка проблеми. Сучасна практика протидії загрозам національній безпеці зумовила запровадження санкційної конфіскації активів без обвинувального вироку, що істотно трансформує традиційні уявлення про юридичну відповідальність. Такий інструмент, спрямований на оперативне вилучення майна осіб, пов'язаних із державою-агресором, водночас порушує низку дискусійних питань щодо його правової природи. Зокрема, виникає проблема розмежування цивільно-правових і публічно-правових засад застосування конфіскації, а також відповідності цього механізму принципам верховенства права, презумпції невинуватості та гарантіям права власності.

Крім того, санкційна конфіскація активів без обвинувального вироку актуалізує питання про баланс між інтересами держави та правами індивіда. З одного боку, вона дає змогу швидко нейтралізувати економічний вплив осіб, які можуть сприяти агресії чи фінансуванню терористичних дій. З іншого – створює ризик використання цього інструменту як політичного чи економічного засобу тиску, що може призвести до зловживань і підризу довіри до правової системи. Саме тому важливим є забезпечення прозорих процедур, чітких критеріїв застосування та ефективного судового контролю.

Водночас дискусія навколо санкційної конфіскації виходить за межі суто юридичної площини й зачіпає фундаментальні питання правової культури та демократичних цінностей. Вона змушує переосмислити співвідношення між національною безпекою й правами людини, а також визначити межі допустимого втручання держави у сферу приватної власності. У цьому контексті ключовим завданням стає пошук оптимальної

Лаговська Н. В., Безула Е. М., Левченко О. О. Санкційна конфіскація активів без обвинувачувального вироку: цивільно-правовий механізм чи квазікримінальна відповідальність?

моделі, яка б одночасно гарантувала ефективність протидії загрозам і зберігала вірність принципам верховенства права.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема санкційної конфіскації активів без обвинувального вироку активно досліджується як вітчизняними, так і зарубіжними дослідниками. Зокрема, О. Тимошук та М. Парій акцентують увагу в своїх дослідженнях на ризиках порушення презумпції невинуватості та потребі в належних процесуальних гарантіях.

Зарубіжні науковці А. Deimantaitė, G. De Gregorio вказують на використання механізмів civil recovery, що поєднують цивільно- та квазікримінальні елементи, а практика Європейського суду з прав людини підкреслює значення чітких процедур і високих стандартів доказування. S. Braum, A. Molnár, É. Jakusné Harnos звертають увагу на конфлікти національного законодавства з міжнародними стандартами захисту прав людини.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значний науковий інтерес, відсутність єдиної концептуальної моделі санкційної конфіскації зумовлює потребу в подальшій систематизації підходів і узгодженні національної та міжнародної практики.

Метою статті є комплексний теоретико-правовий аналіз правової природи санкційної конфіскації активів без обвинувального вироку, з'ясування її місця в системі юридичної відповідальності та визначення співвідношення з цивільно-правовими механізмами захисту й квазікримінальними заходами державного примусу, а також формулювання пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання цього інституту з урахуванням національної практики та міжнародних стандартів захисту прав людини.

Для досягнення поставленої мети передбачено: проаналізувати доктринальні підходи до санкційної конфіскації та визначити її місце в системі правових засобів; дослідити нормативні засади її застосування в національному й міжнародному праві; з'ясувати правову природу крізь співвідношення цивільно-правових механізмів і квазікримінальної відповідальності; визначити критерії відмежування від кримінальних санкцій і цивільно-правових способів захисту; проаналізувати практику з урахуванням стандартів Європейського суду з прав людини; обґрунтувати пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання із забезпеченням балансу між публічними інтересами та правами людини.

Виклад основного матеріалу. Після початку повномасштабної агресії РФ 2022 року Україна активізувала оновлення законодавства для захисту національної безпеки та економічних інтересів. Одним із ключових інструментів стало стягнення активів підсанкційних осіб у дохід держави. Відповідні зміни до Закону України «Про санкції» конкретизували підстави застосування санкцій і запровадили судову процедуру вилучення майна таких осіб. Ініціатором звернення до суду є Міністерство юстиції України, яке подає позов на підставі рішення Ради національної безпеки і оборони України, що підтверджує його провідну роль у запуску механізму санкційної конфіскації [1].

Особливістю цього інституту є його реалізація поза межами кримінального провадження – у порядку цивільного судочинства, що не передбачає обов'язкової наявності обвинувального вироку. Суд самостійно оцінює докази, встановлює наявність активів і їхній зв'язок із

підсанкційною особою [2]. Розгляд таких справ здійснює Вищий антикорупційний суд, що забезпечує спеціалізацію та формування єдиної судової практики у сфері санкційної конфіскації.

Важливим аспектом функціонування цього механізму є його спрямованість на захист публічних інтересів у сфері національної безпеки та економіки. Конфіскація активів підсанкційних осіб не лише позбавляє їх можливості впливати на внутрішні процеси в Україні, але й створює додатковий ресурс для фінансування потреб держави в умовах війни. Так, інститут санкційної конфіскації виконує подвійну функцію: запобіжну – нейтралізацію потенційних загроз та компенсаторну – поповнення бюджету за рахунок майна осіб, які сприяли агресії.

Водночас практика застосування цього інструменту потребує постійного вдосконалення й узгодження з міжнародними стандартами захисту прав людини. Україна як держава, що прагне інтеграції до Європейського Союзу, має забезпечити відповідність санкційної конфіскації принципам верховенства права, пропорційності та справедливості. Це передбачає чітке визначення критеріїв для застосування конфіскації, гарантії незалежного судового розгляду й можливість ефективного оскарження рішень. Лише за таких умов інститут санкційної конфіскації може стати легітимним і дієвим інструментом у системі захисту національних інтересів.

У національному праві конфіскація майна традиційно розглядається як кримінально-правова санкція, що застосовується виключно на підставі обвинувального вироку суду. Натомість санкційна конфіскація передбачає вилучення активів без встановлення вини особи у вчиненні злочину та без ухвалення такого вироку, що відрізняє її від класичної моделі. Це зумовлює дискусії щодо відповідності зазначеного механізму положенням ст. 41 та ст. 62 Конституції України, які гарантують право власності й презумпцію невинуватості [1; 3].

Попри значення санкційної конфіскації як інструменту протидії підтримці держави-агресора, її застосування пов'язане з істотним втручанням у право власності. Конституція України допускає примусове відчуження майна в умовах воєнного стану лише як виняток і за умови повного відшкодування його вартості, проте на практиці питання компенсації залишається неврегульованим. Водночас відсутність обвинувального вироку під час вилучення активів ставить під сумнів дотримання принципу презумпції невинуватості, оскільки особа фактично зазнає майнових обмежень без доведення її вини у встановленому порядку [3].

Наукові коментарі до Конституції України підкреслюють, що обмеження права власності допускається лише за умови його законності, пропорційності та належного обґрунтування, тоді як втручання без встановлення вини визнається проблематичним. Аналогічний підхід простежується в практиці Конституційного Суду України, який наголошує на допустимості вилучення майна виключно у випадках, чітко визначених законом, і неприпустимості свавільного втручання в право власності [4].

Водночас санкційна конфіскація, попри її значення як інструменту захисту національної безпеки, пов'язана з ризиками порушення конституційних гарантій, що зумовлює потребу в її обережному застосуванні із забезпеченням належних стандартів доказування, прозорості процедур та ефективного судового контролю. У цьому контексті доцільним

Лаговська Н. В., Безула Е. М., Левченко О. О. Санкційна конфіскація активів без обвинувачувального вироку: цивільно-правовий механізм чи квазікримінальна відповідальність?

є звернення до практики Європейського суду з прав людини, зокрема до рішення у справі *Engel and Others v. Netherlands*, де сформульовано критерії визначення кримінально-правової природи заходів, а саме: класифікація в національному праві, природа правопорушення та суворість санкції.

Аналіз зазначених критеріїв свідчить, що санкційна конфіскація активів без обвинувального вироку відповідає щонайменше двом із них – природі правопорушення та суворості санкції. Її сутність полягає не лише у втраті майна, а фактично в реагуванні держави на поведінку, яка розглядається як загроза національній безпеці або пов'язана з підтримкою держави-агресора. Водночас масштаб втручання в майнову сферу особи є настільки значним, що його наслідки можуть бути співмірними з кримінальним покаранням [6].

Узагальнюючи наведене, можна стверджувати, що санкційна конфіскація активів в Україні стала своєрідним правовим експериментом, який поєднує елементи цивільного та публічного права. Її запровадження було зумовлене надзвичайними обставинами воєнного часу та потребою в швидкому реагуванні на загрози національній безпеці. Така практика демонструє відхід від класичних доктринальних підходів до юридичної відповідальності, що породжує складні питання стосовно її узгодження з конституційними гарантіями та міжнародними стандартами захисту прав людини.

Отже, санкційна конфіскація активів без обвинувального вироку є інструментом, який має значний потенціал у сфері протидії агресії, проте водночас потребує ретельного нормативного та практичного осмислення. Її ефективність можлива лише за умови забезпечення прозорості процедур, високих стандартів доказування та належного судового контролю. Лише в такому випадку вона може стати легітимним і збалансованим засобом, що одночасно гарантує захист національних інтересів та дотримання основоположних прав і свобод людини.

За таких умов, попри формальну належність до цивільно-правових механізмів, санкційна конфіскація набуває ознак квазікримінальної відповідальності, виконуючи каральну функцію. Це зумовлює потребу в забезпеченні підвищених процесуальних гарантій, зокрема прозорого судового контролю та дотримання принципу справедливого суду [7]. Відтак застосування такого інституту без обвинувального вироку потребує особливої обережності, оскільки може суперечити стандартам ЄСПЛ щодо захисту права власності та презумпції невинуватості.

Порівняння стандартів доказування в кримінальному процесі та справах про санкційну конфіскацію виявляє принципові відмінності. У кримінальному судочинстві застосовується критерій «поза розумним сумнівом», що гарантує високий рівень захисту особи, тоді як у санкційних справах використовується стандарт «балансу ймовірностей», за якого достатньо переважання ймовірності порушення понад 50 %. Це створює ризик конфіскації майна за значно нижчого рівня доказування, що надає формально цивільній процедурі ознак карального механізму.

Практика Вищого антикорупційного суду свідчить про випадки, коли підставою для конфіскації ставали непрямі докази або припущення. За таких умов навіть сумнівні зв'язки чи транзакції можуть призводити до вилучення активів без обвинувального вироку, що фактично наближає цей інститут до квазікримінальної відповідальності та створює ризики порушення принципів презумпції невинуватості й справедливого суду.

Отже, застосування санкційної конфіскації без обвинувального вироку створює ризики для майнових прав осіб. Резонансні справи свідчать про конфіскацію значних активів підсанкційних осіб на підставі непрямих доказів, що зумовлює необхідність прозорих процедур, чіткого судового контролю та законодавчо визначених критеріїв доказування для забезпечення балансу між державними інтересами та правами власників майна.

Ці висновки стали основою для аналізу практики Вищого антикорупційного суду щодо стягнення активів підсанкційних осіб. Зокрема, у справах Р. Абрамовича, В. Януковича та І. Коломойського досліджується застосування критеріїв зв'язку з агресією, оцінювання доказів та роль санкційних списків у судових рішеннях. Механізм санкційної конфіскації активно використовується в Україні та міжнародних юрисдикціях і є ключовим інструментом повернення активів без наявності кримінального вироку.

В Україні одним із перших кейсів стало стягнення майна, пов'язаного з В. Януковичем. За даними Transparency International Ukraine, у 2022–2023 роках ВАКС конфіскував активи на понад 20 млн євро, встановивши непрямі фінансові зв'язки через корпоративні структури [8]. Суд розширив підхід до поняття «зв'язку з агресією», дозволивши конфіскацію майна на підставі впливу на національну безпеку, а не лише кримінального переслідування.

Міжнародна практика демонструє схожі підходи на прикладі Р. Абрамовича, колишнього власника Chelsea FC. Після початку повномасштабної агресії РФ проти України 2022 року він потрапив під санкції Великої Британії, а 2,5 млрд фунтів стерлінгів від продажу клубу були заморожені на рахунках у британських банках. У грудні 2025 року уряд Великої Британії попередив про можливе судове стягнення коштів у разі невиконання зобов'язання щодо їхньої передачі на гуманітарні потреби України впродовж 90 днів [9]. Це свідчить про застосування квазіконфіскаційних механізмів у санкційній політиці для контролю за активами підсанкційних осіб.

Щодо І. Коломойського, ВАКС не оприлюднював рішень про санкційну конфіскацію його майна, однак міжнародна практика містить показові кейси. Зокрема, Лондонський Високий суд ухвалив рішення про стягнення майже \$1,91 млрд із І. Коломойського та його партнерів, визнавши шахрайський характер операцій із коштами «ПриватБанку» [10]. В Україні НАБУ і САП завершили розслідування щодо заволодіння понад 9,2 млрд грн «ПриватБанку», а справи передано до суду, що потенційно створює підстави для подальшої кримінальної та цивільної конфіскації майна.

Аналіз гучних справ свідчить, що санкційна конфіскація не є класичною кримінальною відповідальністю, оскільки не потребує обвинувального вироку, але й не є типовим цивільно-правовим інститутом, адже ґрунтується на публічно-правових критеріях і завданнях національної безпеки. Це дає змогу розглядати її як змішаний правовий механізм, що поєднує елементи приватного та публічного права. Такий підхід обґрунтовує потребу в удосконаленні процедури через запровадження підвищеного стандарту доказування, спеціальних процесуальних гарантій і додаткових конституційних запобіжників для захисту права власності.

Законодавство й судова практика підтверджують, що санкційна конфіскація не належить повністю ні до кримінального, ні до класичного цивільного права. В Україні вона регулюється Законом України «Про санкції», який передбачає стягнення активів у дохід держави за рішенням суду [1]. Після запровадження механізму 2022 року стало можливим вилучення майна осіб, чия діяльність становить загрозу національній безпеці або пов'язана з підтримкою агресії проти України. Процедура реалізується через ВАКС за позовом Міністерства юстиції України, а об'єктом стягнення можуть бути як прямі, так і опосередковано контрольовані активи. Це забезпечує державі інструмент оперативного реагування на загрози національній безпеці.

Водночас застосування санкційної конфіскації без обвинувального вироку породжує питання її відповідності конституційним гарантіям. Конституція України закріплює непорушність права власності та допускає його обмеження лише на підставі закону і за умови дотримання принципу пропорційності. Крім того, діє принцип презумпції невинуватості, згідно з яким особа вважається невинною до винесення обвинувального вироку суду [4].

Практика ЄСПЛ підтверджує, що формально цивільні заходи можуть мати кримінально-правову природу за своєю сутністю. У справі *Engel and Others v. Netherlands* Суд визначив критерії оцінювання «кримінального характеру» санкцій: національна правова кваліфікація, природа правопорушення та суворість наслідків для особи [6]. Це означає, що навіть у межах цивільної процедури держава зобов'язана забезпечувати належні процесуальні гарантії захисту прав особи.

З огляду на це санкційну конфіскацію доцільно розглядати як інститут *sui generis*, що поєднує елементи цивільного процесу та публічно-правового примусу. Така природа механізму обумовлює потребу в його подальшому вдосконаленні, зокрема через запровадження підвищеного стандарту доказування, спеціальної процесуальної процедури розгляду санкційних справ і посилення конституційних гарантій захисту права власності.

Системний аналіз показує, що санкційна конфіскація в Україні є правовим явищем, яке не вписується в традиційні рамки кримінального чи цивільного права. Її запровадження стало відповіддю на безпрецедентні виклики, пов'язані з агресією РФ, і водночас виявило потребу в створенні нових правових інструментів, здатних оперативно реагувати на загрози. Така практика демонструє тенденцію до формування особливих правових режимів, які поєднують елементи різних галузей права та мають на меті захист публічних інтересів у надзвичайних умовах.

Водночас санкційна конфіскація потребує чіткого нормативного закріплення й розробки спеціальних процесуальних гарантій, які б забезпечували баланс між інтересами держави та правами особи. Йдеться про встановлення підвищеного стандарту доказування, чітких критеріїв для визначення підсанкційних осіб, а також про створення механізмів ефективного судового контролю. Це дасть змогу мінімізувати ризики свавільного втручання в право власності та забезпечити відповідність української практики міжнародним стандартам.

Отже, санкційна конфіскація може розглядатися як інститут *sui generis*, що відображає прагнення держави знайти нові правові інструменти для захисту національної безпеки. Її подальший розвиток має ґрунтуватися на поєднанні ефективності та легітимності: з

Лаговська Н. В., Безула Е. М., Левченко О. О. Санкційна конфіскація активів без обвинувачувального вироку: цивільно-правовий механізм чи квазікримінальна відповідальність?

одного боку – забезпечення оперативного реагування на загрози, а з іншого – дотримання принципів верховенства права, пропорційності та захисту основоположних прав людини. Саме в цьому напрямі лежить перспектива вдосконалення українського законодавства та судової практики у сфері санкційної конфіскації.

Висновки. Санкційна конфіскація активів без обвинувального вироку є новим інститутом українського права, який поєднує елементи цивільно-правових і квазікримінальних механізмів. Вона спрямована на захист публічних інтересів держави, зокрема у сфері протидії фінансовим правопорушенням і незаконному збагаченню, однак водночас істотно впливає на майнові права фізичних і юридичних осіб. Її ефективність залежить від балансу між інтересами національної безпеки та гарантіями фундаментальних прав людини.

Для підвищення ефективності й легітимності цього інституту доцільно запропонувати такі напрями вдосконалення: уточнення правової природи санкційної конфіскації як цивільно-правового заходу з квазікримінальними ознаками; закріплення процесуальних гарантій, зокрема судового контролю, стандартів доказування та чітких строків розгляду справ; гармонізацію законодавства з практикою ЄСПЛ щодо права на справедливий суд і захисту власності; уніфікацію судової практики за допомогою методичних рекомендацій для забезпечення передбачуваності рішень; нормативне врегулювання порядку використання конфіскованих активів у публічних інтересах для підвищення прозорості механізму.

Реалізація зазначених заходів дасть змогу поєднати ефективне реагування держави на загрози національній безпеці з дотриманням прав людини та забезпечити стабільність правового регулювання санкційної конфіскації як нового правового інституту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про санкції : Закон України від 14.08.2014 № 1644-VII (ст. 4-1). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text>
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
3. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
4. Козюбра М. І. Преамбула. *Конституція України : науково-практичний коментар* / Ю. Г. Барабаш та ін. ; за ред. Р. О. Стефанчука, О. В. Петришина. Київ : ВАІТЕ, 2024. С. 12–14.
5. Рішення Конституційного Суду України щодо права власності та його обмежень. URL : <https://ccu.gov.ua/en/node/17403> (дата звернення: 22.03.2026).
6. Практика ЄСПЛ щодо ст. 6 Конвенції та критеріїв Engel. URL : <https://www.echr.coe.int>
7. Використання критеріїв Engel у національній судовій практиці. URL : <https://youcontrol.com.ua/en/catalog/court-document/90686863>
8. Цивільна конфіскація: ВАКС ухвалив 28 рішень про стягнення необґрунтованих активів / Економічна правда. URL : <https://www.fin.org.ua/news/1563283>

9. UK tells Abramovich to give Chelsea sale cash to Ukraine or face court. Reuters, 17 December 2025. URL : <https://www.reuters.com/world/uk/uk-allow-release-25-bln-pounds-abramovichs-sale-chelsea-fc-2025-12-17/>

10. Ukraine's PrivatBank wins UK lawsuit against former owners for \$1.9bn fraud losses. Reuters, 30 July 2025. URL : <https://www.reuters.com/sustainability/boards-policy-regulation/ukraines-privatbank-wins-uk-lawsuit-against-former-owners-over-alleged-fraud-2025-07-30/>

Дата надходження 02.03.2026

Дата прийняття 30.03.2026

Дата рекомендації 28.05.2026

Дата публікації 30.06.2026